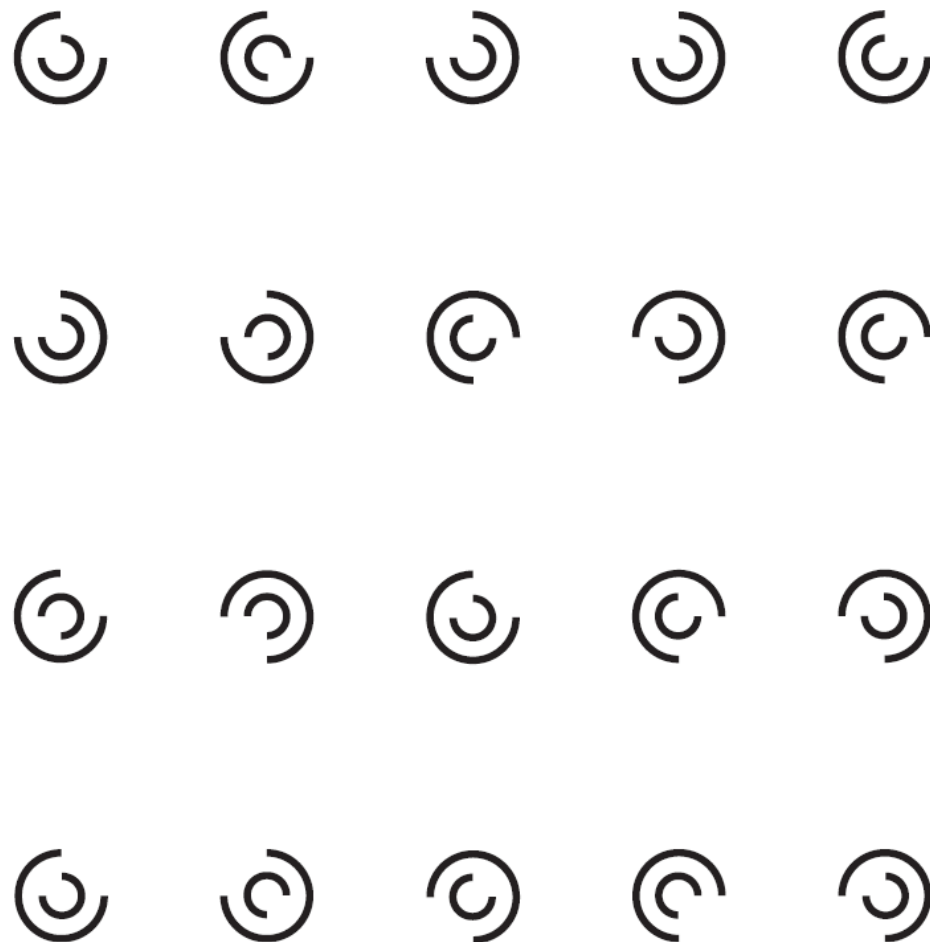

Koncepce umění ve veřejném prostoru statutárního města Ostravy-metodická část

Červenec 2026

Koncepce umění ve veřejném prostoru statutárního města Ostravy

Metodická část

Červenec 2026

Objednatel:

Statutární město Ostrava
Prokešovo náměstí 1803/8,
702 00 Ostrava

Zpracovatel:

ONplan lab, s.r.o.
Karmelitská 18/379,
118 00 Prague 1 – Malá Strana

Zpracovatelský tým ONplan lab

MgA. Olga Škochová Bláhová

Ing. Mgr. Markéta Čiháková

Ing. Simona Velechovská

Realizační tým na straně Magistrátu města Ostravy

Ing. Lucie Baránková Vilamová, Ph. D., náměstkyně primátora pro kulturu a strategický rozvoj

Mgr. Barbora Stankušová, vedoucí odboru kultury a školství

MgA. Daniela Zarodňanská, Ph.D., vedoucí oddělení kultury

Bc. Pavlína Polášková, koordinátor pro kulturu

Pracovní skupina

Mgr. Michal Bayer, vedoucí odboru kanceláře primátora MMO

Bc. Naděžda Brožková, MPA, referentka odboru kultury a školství MMO

Mgr. Ondřej Dostál, vedoucí oddělení projektů, odbor strategického rozvoje MMO

MgA. Jakub Gajda, Ph.D., restaurátor, umělec

Mgr. Dalibor Halátek, památkář, kunsthistorik, NPÚ

Ing. Lukáš Haltof, vedoucí oddělení stavebního úřadu MOB Moravská Ostrava a Přívoz

Mgr. Jitka Hlaváčková, Ph.D., kurátorka sbírky fotografie a nových médií, GHMP

Mgr. Andrea Hoffmannová, Ph.D., náměstkyně primátora pro školství a IT MMO

Mgr. Jakub Ivánek, Ph.D., odborný asistent Filozofické fakulty OU, autor databáze Ostravské sochy

Ing. Martina Jarošková, místostarostka pro kulturu MOB Ostrava-Jih

Mgr. Michal Kalhous, Ph.D., děkan Fakulty umění OU

Mgr. Tomáš Knoflíček, Ph.D., zástupce vedoucího katedry pro výtvarnou část Fakulty umění OU

doc. František Kowolowski, vedoucí ateliéru Fakulty umění OU, komise kultury RMO

Bc. Zuzana Madejová, referentka odboru kultury, památkové péče a územního plánování, Krajský úřad MSK

Mgr. Martin Mikolášek, ředitel SUŠ Poděbradova

Mgr. Bc. Marcela Mrózková Heříková, ředitelka Centra kultury a vzdělávání, projekt Sochy!!! v Komenského sadech,

Mgr. Libor Novotný, Ph.D., odborný asistent Fakulty umění OU, výtvarné uskupení Kukačka

Ing. arch. Markéta Opělová, architektka a urbanismus, MAPPA

Mgr. Filip Petlička, ředitel Ostravského muzea

Mgr. Marek Pokorný, ředitel galerie PLATO

Jana Sedláková, lektorka edukačních programů pro školy GVUO

Mgr. Barbora Stankušová, vedoucí odboru kultury a školství

Mgr. Jiří Šimon, ředitel destinačního managementu Ostravský informační servis

Ing. Lucie Baránková Vilamová, Ph. D., náměstkyně primátora pro kulturu a strategický rozvoj

Ing. Ondřej Vysloužil, ředitel MAPPA

Ing. Renáta Žáčková, DiS., vedoucí oddělení podpory investic, odbor investiční MMO

Strukturované rozhovory

Mgr. Michal Bayer, vedoucí odboru kanceláře primátora MMO

Mgr. Marie Foltýnová, Ph.D., vedoucí oddělení Umění ve veřejném prostoru, GHMP

Mgr. Jakub Ivánek, Ph.D., odborný asistent Filozofické fakulty OU, databáze Ostravské sochy

Mgr. Jiří Jůza, Ph.D., ředitel GVUO

Mgr. Filip Petlička, ředitel Ostravského muzea

Mgr. Marek Pokorný, ředitel galerie PLATO

Bc. Pavlína Polášková, koordinátor pro kulturu MMO

Mgr. Vladimír Plutko, MPA, vedoucí odboru majetkového MMO

Mgr. Ilona Rozehnalová, předsedkyně spolku Fiducia

Mgr. Tomáš Štěpánek, vedoucí oddělení kulturních služeb, Odbor kultury statutární město Brno

Ing. Renáta Žáčková, DiS., vedoucí oddělení podpory investic, odbor investiční MMO

Seznam zkratk

GIS	Geografický informační systém
GVUO	Galerie výtvarného umění Ostrava
KP	Kulturní památka
MAPPA	Městský ateliér prostorového plánování a architektury
MMO	Magistrát města Ostravy
MOB	Městský obvod
NKP	Národní kulturní památka
NPÚ	Národní památkový ústav
OKaŠ	Odbor kultury a školství
SMO	Statutární město Ostrava
VP	Veřejný prostor

Obsah

ÚVOD	7
1 INSTITUCIONÁLNÍ RÁMEC PODPORY	8
1.1 HLAVNÍ ROLE PŘI REALIZACI TRVALÉHO A DOČASNÉHO UMĚNÍ VE VEŘEJNÉM PROSTORU	8
1.2 FORMY MOŽNÉ FINANČNÍ PODPORY	11
1.3 ZAPOJENÍ VEŘEJNOSTI	13
2 TRVALÁ UMĚLECKÁ DÍLA	14
2.1 TYPOLOGIE TRVALÝCH UMĚLECKÝCH DĚL	14
2.2 KRITÉRIA KVALITY TRVALÝCH DĚL	15
2.3 REALIZACE TRVALÝCH UMĚLECKÝCH DĚL	17
3 DOČASNÉ UMĚLECKÉ INTERVENCE	21
3.1 TYPOLOGIE AKTIVIT	21
3.2 KRITÉRIA KVALITY DOČASNÝCH INTERVENCÍ	21
3.3 REALIZACE DOČASNÝCH INTERVENCÍ	22
4 PÉČE O STÁVAJÍCÍ UMĚLECKÁ DÍLA	24
4.1 PASPORTIZACE DĚL	24
4.2 PÉČE	31
4.3 ZAPOJENÍ VEŘEJNOSTI	32
5 ZDROJE	33

Úvod

Dokument představuje metodickou část Koncepce rozvoje umění ve veřejném prostoru statutárního města Ostravy. Jeho cílem je definovat základní principy, pravidla a procesy, které umožní kvalitní, transparentní a dlouhodobě udržitelný rozvoj v této oblasti. Dokument se zaměřuje na všechny klíčové fáze práce s uměním ve veřejném prostoru – od institucionálního ukotvení a nastavení procesů, přes financování a podpůrné mechanismy, až po participaci veřejnosti, komunikaci a vzdělávání. Současně se věnuje specifikům jednotlivých typů realizací, a to jak dočasných, tak trvalých, které mají odlišné nároky na přípravu, technické řešení i správu. Zvláštní pozornost je v dokumentu věnována oblasti péče o stávající umělecká díla.

Základním předpokladem efektivního fungování této agendy je jasné institucionální ukotvení odpovědnosti v rámci organizační struktury města. Doporučuje se, aby gesce nad oblastí umění ve veřejném prostoru byla jednoznačně svěřena oddělení kultury Odboru kultury a školství MMO a aby tato kompetence byla zakotvena v organizačním řádu magistrátu. Takové vymezení umožní systematické řízení, koordinaci napříč odbory i zajištění adekvátních personálních a finančních kapacit potřebných pro dlouhodobé fungování.

Dalším klíčovým prvkem je vznik Odborné pracovní skupiny pro umění ve veřejném prostoru, která bude plnit roli poradního orgánu na úrovni rady města. Odborná pracovní skupina by měla být složena ze zástupců odborných institucí (např. muzeí, galerií, univerzit), odborníků z oblasti architektury, urbanismu a současného umění a zástupců města. Její složení bude obměňováno, aby byl zajištěn kontinuální přístup k aktuálním odborným poznatkům i nezávislost. Odborná pracovní skupina garantuje především odbornou diskusi o kvalitě a směřování umění ve veřejném prostoru v Ostravě a dává svá koncepční i praktická doporučení k souvisejícím procesům. Buduje důvěryhodnost koncepčního rozvoje agendy umění ve veřejném prostoru ve městě.

Nezbytným výchozím předpokladem je také stabilní financování, které zajistí nejen vznik nových děl, ale i jejich dlouhodobou správu, údržbu a komunikaci směrem k veřejnosti. Efektivní podpora umění ve veřejném prostoru pak vyžaduje kombinaci nejen finančních, ale i administrativních a koncepčních nástrojů, které vedou k systematickému rozvoji tématu, budování zájmu a důvěry iniciátorů, realizátorů i veřejnosti a díky tomu i kvalitním realizacím.

Dokument dále rozpracovává jednotlivé nástroje, procesy a role aktérů, které jsou nezbytné pro naplnění koncepčních cílů města. Slouží jako metodický rámec pro iniciátory a realizátory nových projektů i ty, kteří se starají o díla stávající, ať je jimi město samotné, jeho instituce nebo nezávislí aktéři.

V případě zajištění vzniku trvalých děl má dokument na mysli agendu trvalých děl, které vznikají z vůle SMO, v případě dočasných děl se může jednat i o díla podpořená dotačními nástroji SMO, realizovaná jinými aktéry. V případě děl, která vznikají ze soukromého zájmu na soukromých pozemcích a ze soukromých peněz, město uplatňuje standardní regulativy a snaží se navázat diskusi o kvalitě děl na platformě Odborné pracovní skupiny.

Dokument se skládá ze 4 hlavních kapitol. V první kapitole shrnujeme institucionální rámec podpory realizace děl, role jednotlivých typů aktérů, hlavní možné finanční a nefinanční formy podpory. Ve druhé a třetí kapitole náležitosti podpory realizace trvalých a dočasných děl a v poslední kapitole zajištění péče o stávající díla.

1 Institucionální rámec podpory

Institucionální rámec podpory definuje hlavní role, způsoby financování i principy zapojení veřejnosti při **přípravě a realizaci trvalých a dočasných uměleckých děl ve veřejném prostoru**. Je „vytčen před závorku“ před kapitoly dva a tři, protože řada informací, které obsahuje, platí pro oba typy děl současně. **Zázemí pro péči o již existující umělecká díla** je naopak popsáno ve všech aspektech zvláště v poslední kapitole, protože jsou odlišné.

1.1 Hlavní role při realizaci trvalého a dočasného umění ve veřejném prostoru

Umění ve veřejném prostoru – ať už dočasné, nebo trvalé – vždy vzniká spoluprací více aktérů. Jasně nastavené role a procesy umožňují realizovat projekty, které jsou koncepčně promyšlené a přispívají ke kvalitě městského prostředí. Zatímco u dočasných intervencí se častěji uplatňuje experimentální přístup a vyšší míra flexibility, u trvalých děl je kladen větší důraz na dlouhodobou udržitelnost a kvalitní začlenění do designu veřejného prostoru.

Byly vymezeny následující hlavní role:

- A) Iniciátor a realizátor projektu
- B) Město jako garant prostředí
- C) Odborná pracovní skupina jako poradní orgán

A) Iniciátor a realizátor projektu

Iniciátorem záměru na realizaci uměleckého díla může být kdokoliv. Možnost iniciovat realizaci by neměla být omezená. Může se jednat o jakéhokoliv občana města, o umělce, umělecký tým, veřejnou správu nebo její organizace, akademický a neziskový sektor i byznys. Iniciátor může a nemusí být shodný s realizátorem projektu. Často se stane, že vznikne nápad z jakékoli výše zmíněné strany, která tvoří součást občanské společnosti, který pak realizuje právě město. V tabulce je proto úroveň iniciace, přípravy konceptu a realizace díla odlišena.

I.Hlavní charakteristiky role iniciátora a realizátora projektu	II.Specifika role pro umění trvalé povahy	III.Specifika role pro umění dočasné povahy
a) Inicie vzniku díla: - přichází s tematickým námětem nebo konkrétnějším nápadem na realizaci. b) Příprava konceptu: - formulace konceptu a uměleckého záměru, včetně přínosu pro lokalitu, - výběr místa realizace, odůvodnění jeho vhodnosti a přínosu pro lokalitu, - návrh technického řešení, materiálového provedení a zajištění bezpečnosti,	a) V případě trvalých děl se často může jednat pouze o námět, který má dále rozdiskutovat Odborná pracovní skupina a doporučit další naložení s námětem. Odborná skupina by o námětu měla diskutovat vždy, pokud se předpokládá financování z veřejných peněz. Ideálně by měla diskutovat i záměry na straně soukromého sektoru, které nejsou financovány městem. Je v zájmu města, aby i se soukromým sektorem byla vedena diskuse o kvalitě námětu i	a) Jedná se spíše o situaci, kde za námětem již stojí konkrétní autoři a realizátoři, iniciátor často není oddělen od následné přípravy konceptu a realizace díla. c) Realizace ze strany města vyžaduje zejména zajištění souhlasu s umístěním díla v podobě smlouvy o nájmu či výpůjčce pozemku.

- příprava rámcového rozpočtu. c) Realizace projektu: - zpracování projektové dokumentace, - příprava podrobného rozpočtu a zajištění finančních prostředků, - zajištění všech souvisejících administrativních procesů na MMO (příp. městských obvodů) - fyzická realizace díla.	následujících procesních krocích, které povedou ke kvalitnímu uměleckému ztvárnění námětu. c) Realizace v kontaktu s městem vyžaduje standardní proces, který je spojený např. se stavebním řízením, a to na straně jakéhokoliv realizátora.	
---	--	--

B) Město jako garant prostředí

Město vytváří rámcové podmínky pro realizaci projektů umění ve veřejném prostoru. Pokud je město iniciátorem a realizátorem projektu, platí charakteristika role popsaná v případě A. V případě B na roli města nahlížíme jako na garanta prostředí, které umožňuje vznik kvalitních děl.

I. Hlavní charakteristiky role města jako garanta prostředí	II. Specifika role pro umění trvalé povahy	III. Specifika role pro umění dočasné povahy
a) Zřizuje Odbornou pracovní skupinu pro zajištění kontinuity odborné diskuse o rozvoji umění ve veřejném prostoru. b) Zajišťuje kapacity MMO na koordinaci agendy umění ve veřejném prostoru. c) Zajišťuje potřebné synergie mezi odbory MMO. d) Zajišťuje dostupnost informací pro realizátory umění ve veřejném prostoru. e) Zajišťuje veřejné finanční prostředky na realizaci dočasných i trvalých děl, které splní náležitosti kvality námětu, procesu přípravy i umělecké kvality realizace. f) Definuje podmínky čerpání a zajišťuje odborné hodnocení a výběr předložených projektů k podpoře. g) Podporuje transparentní výběr autorů a realizátorů děl, která jsou financována z veřejných rozpočtů. h) Podporuje diskusi o umění ve veřejném prostoru, jeho kvalitě i aktuálních trendech i nad rámec Odborné pracovní skupiny. Například v rámci běžného dotačního řízení (přednášky, diskuse) v oblasti kultury nebo formou podpory iniciativy	a) Zajišťuje odbornou podporu při diskusi námětu a přípravu konceptu u všech typů realizátorů. c) Pro soukromé realizátory zajišťuje standardní procesy, které souvisí např. s procesem povolení stavby. d) Zveřejňuje informace zejména o: - přístupu SMO k umění ve veřejném prostoru, - roli Odborné pracovní skupiny, - možnosti získání veřejných financí na projekty, které neinicuje veřejná správa, - nutných povolovacích procesech, jejich krocích a lhůtách. e) Zajišťuje finanční prostředky dotační povahy na realizaci umění trvalé fyzické povahy druhých stran. Může se jednat o	a) V případě, že je vůle umění ve veřejném prostoru financovat ve specifickém tematickém okruhu v dotačních programech na kulturu, zajišťuje město nad rámec Odborné pracovní skupiny i účast relevantních expertů v rámci grantové komise pro oblast kultury. c) Podporuje zejména dobrý průběh procesu např. povolení záboru veřejného prostranství, který realizace dočasných intervencí vyžaduje. d) Nad rámec popsaného ve sloupci II. informuje o: - zpoplatnění záborů veřejného prostranství a možných úlevách. - podporuje často méně zkušené realizátory ve vyřízení potřebných povolení pro realizaci. e)

zřizovaných paměťových organizací či organizací v oblasti vizuálního umění.	specifický finanční fond, nebo specifický dotační okruh v rámci dotačního řízení v oblasti kultury. f) Pro posílení kvality děl uplatňuje jako podmínku, v případě čerpání veřejných peněz, uspořádání architektonicko – výtvarné soutěže. Podporuje účast nezávislých expertů v soutěžích i neformální diskusi s nositeli projektů např. na půdě Odborné pracovní skupiny.	Zajišťuje finanční prostředky v rámci standardních dotačních řízení v oblasti kultury.
---	--	--

C) Odborná pracovní skupina jako poradní orgán

Odborná pracovní skupina představuje odborný poradní orgán rady města. Její rolí je vést diskusi o kvalitě umění ve veřejném prostoru a dávat koncepční i praktická doporučení dle potřeb města. Odborná pracovní skupina slouží jako kolektivní expert, který zajišťuje rovnováhu mezi srozumitelností myšlenky, tvůrčí svobodou ztvárnění a odpovědným nakládáním s veřejným prostorem. Odborná pracovní skupina nesupluje roli poroty v rámci organizovaných architektonicko-výtvarných soutěží, ale její členové mohou být do komisí nominováni.

Hlavní charakteristiky role Odborné pracovní skupiny	Specifika role pro umění trvalé povahy	Specifika role pro umění dočasné povahy
- Je poradním orgánem rady města pro oblast umění ve veřejném prostoru. - Je odborným poradním orgánem pro věcně příslušné odbory ve věci umění ve veřejném prostoru. - Je platformou pro diskusi o tématu na úrovni SMO a jeho organizací. - Je platformou pro diskusi o záměrech dalších veřejných i soukromých investorů o kvalitě umění ve veřejném prostoru. a) Je první instancí, která diskutuje náměty na realizaci děl ve veřejném prostoru trvalé povahy, formuluje doporučení, jak s náměty naložit.	a), b), c) V případě trvalých děl spolupracuje s věcně příslušným radním a odbory na výběru investičních záměrů města vhodných pro realizaci umění ve veřejném prostoru jako součásti investičního záměru. Ve všech případech diskutuje a dává doporučení zejména k: - vhodnosti investičního záměru pro realizaci uměleckého díla, - k námětu díla a důvodech zadavatele pro realizaci tématu/námětu ve veřejném prostoru, - dopadech na veřejný prostor, - způsobu výběru autora (typu soutěže), - zadání soutěže, - způsobu zapojení veřejnosti.	a), b), c) Konzultuje větší a investičně nákladnější dočasné intervence zamýšlené na straně města nebo jeho organizací. c) Konzultuje design specifických výzev pro umění ve veřejném prostoru. K diskusi na Odborné pracovní skupině jsou přinášena dočasné realizace zejména většího rozsahu a vyšších finančních nákladů jako festivaly současného umění ve veřejném prostoru, plánované jak na straně města, tak soukromých subjektů, které se uchází o financování z dotačního řízení.

	Iniciuje ve spolupráci s MAPPA diskusi o vhodných místech pro umístění umění ve veřejném prostoru bez spojitosti s konkrétními investicemi.	Stanovisko Odborné pracovní skupiny pak je podkladem pro grantovou komisi.
--	---	--

1.2 Formy možné finanční podpory

Pro kvalitní projekty umění ve veřejném prostoru trvalé i dočasné povahy je klíčové systematicky vytvářet vedle koncepčního rámce a realizačního zázemí také finanční nástroje, které dlouhodobý rozvoj uměleckých děl umožní. V evropské praxi, jak vyplynulo z rešerše příkladů dobré praxe, existují primárně tři modely financování ve veřejné správě, které jsou navrženy jako možné modely k využití i pro město Ostrava.

- A) Financování spojené s konkrétním investičním projektem, v rámci kterého je dílo realizováno.
- B) Financování zajištěné skrze specifický fond.
- C) Financování formou specifických dotačních výzev

Modely A a B stojí na principu procenta z kapitálových investic na pořízení veřejného umění. Jedná se buď o % spojené s konkrétními investičními projekty nebo převod finančních prostředků z hodnoty vybraných veřejných investic do fondu¹. Model C představuje dotace z provozního rozpočtu.

Podrobnější inspiraci ke všem modelům financování lze nalézt v rámci zpracovaných příkladů dobré praxe.

¹ V relativně vysokém počtu Evropských zemí, zejména bývalé západní Evropy jsou tzv. % z investic často ukotvena v legislativě, která se týká podmínek pro výstavbu na národní i regionální úrovni. V ČR byl tento zákon, který u nás existoval jako v jediné zemi východní Evropy před rokem 89 po změně politického systému zrušen.

Financování spojené s konkrétním investičním projektem

Konkrétní vhodné investiční projekty budou vytipovány zejména z oblasti veřejné vybavenosti pro kulturu, sport, vzdělávání, zdravotnictví, sociální služby nebo dopravní stavby.

Finanční prostředky jsou alokovány jako součást dané investiční akce již ve fázi projektového záměru, mohou být definovány jako přiměřené % z výše investice. Platí pravidlo, že čím vyšší investice, tím nižší %, podobně jako se stanovuje cena na odměny soutěžícím v případě architektonických soutěží.

Spolupráce soukromého sektoru:

Veřejná správa může uplatnit podnět na realizaci uměleckého díla prostřednictvím majetkových dispozic města či jeho zakotvení v plánovacích smlouvách uzavíraných s investory po dohodě s nimi.

Je třeba také budovat motivaci soukromého sektoru k účasti v rámci diskuse na Odborné pracovní skupině o potenciálních záměrech realizace v rámci soukromých investičních záměrů i bez uplatnění podnětu města v rámci plánovací smlouvy.

Financování zajištěné skrze specifický finanční fond

Výše alokace do fondu bude projednána na základě určení relevantní částky, kterou chce město potenciálně v období následujících 10 let investovat. Výše alokace prostředků do fondu v daném roce může a nemusí být odvozena od výše vybrané množiny investic plánovaných v určitém období. Prostředky z fondu pak mohou být využívány na různé umělecké realizace, které nejsou přímo vázány na konkrétní investiční záměr. Z investičních prostředků fondu by mělo být možné realizovat jak nová trvalá díla, tak díla dočasné povahy i opravy.

Spolupráce soukromého sektoru:

Dle zájmu investorů může být vytvořen takový typ fondu, který může být kofinancován soukromým sektorem.

Financování formou specifických dotačních výzev

Podporu lze poskytovat prostřednictvím dlouhodobých dotačních programů, otevřených grantových výzev designovaných vždy nově a zaměřených např. na specifické lokality. Specifické dotační výzvy mohou sloužit jak pro vznik děl zejména dočasné povahy.

Specifické dotační výzvy může město realizovat pouze za předpokladu, že je k nim zpracováno jasné kurátorské zadání ve spolupráci s odborníky a že přihlášené projekty jsou odborně posouzeny. Do zadání výzev může být zapojena odborná pracovní skupina (viz výše) stejně jako do hodnocení projektů, nebo může být hodnotící komise sestavena specificky k výzvě.

Spolupráce soukromého sektoru:

Dotační výzvy může realizovat také soukromý sektor, respektive soukromý sektor se může podílet na alokaci prostředků, a to ve spolupráci s městem nebo se soukromými nadacemi, které mají know-how dotační výzvy realizovat.

Tabulka 1 Typologie využití modelů financování

Typ finančního nástroje	Využití pro umění trvalé povahy	Využití pro umění dočasné povahy	Role města	Role městských organizací	Role MO	Role externích subjektů
A Investiční projekt města	vhodné	nevhodné	iniciátor, realizátor	iniciátor, realizátor	iniciátor	iniciátor
B Finanční fond města	vhodné	vhodné	poskytovatel financí	X	iniciátor, realizátor, příjemce financí	iniciátor, realizátor, příjemce financí
C Dotační výzva města	spíše nevhodné	vhodné	poskytovatel financí	X	iniciátor, realizátor, příjemce financí	iniciátor, realizátor, příjemce financí

1.3 Zapojení veřejnosti

Veřejnost může být v této oblasti zapojena zejména skrze informování a edukaci. Přímá participace je využívána cíleně a s ohledem na povahu konkrétního záměru.

Informování veřejnosti probíhá zejména prostřednictvím centrálních komunikačních nástrojů města (web kulturova.cz), či otevřenými výzvami a metodickými materiály, dále formou veřejných prezentací, komentovaných procházek, mediální komunikace a informačního značení v terénu (např. cedule, QR kódy či mapové výstupy). Tyto nástroje slouží k průběžnému vysvětlování role umění ve veřejném prostoru, jednotlivých procesů i omezení, která jsou s jejich realizací spojena. Edukační aktivity – přednášky, diskuse, workshopy, programy pro školy či digitální formáty – přispívají ke zvyšování kulturní gramotnosti a dlouhodobému porozumění hodnotě uměleckých intervencí.

Participace je v tomto rámci chápána jako doplňkový nástroj, který je uplatňován tam, kde může přinést relevantní lokální znalosti nebo pomoci předejít konfliktům v území, není však vhodná u každého projektu. U dočasných realizací může sloužit k testování reakcí veřejnosti a sběru zpětné vazby, zatímco u trvalých děl se soustředí především na sdílení informací a porozumění kontextu. Takto nastavený důraz na informovanost a edukaci posiluje důvěru v institucionální rámec města a vytváří stabilní základ pro společenskou akceptaci kvalitních, odborně garantovaných realizací. Zapojení veřejnosti je hodnotným nástrojem pro sběr lokálních znalostí, identifikaci témat a posilování vztahu obyvatel k prostoru. Participace může probíhat formou workshopů, konzultací, dotazníků či spolupráce s místními institucemi.

Rozdíly zapojení veřejnosti k realizaci dočasného a trvalého umění:

- U dočasných instalací slouží participace také jako nástroj testování – ověřuje, jak veřejnost reaguje na nové přístupy, a může přispět k rozhodnutí, zda má smysl přetavit intervenci do trvalé podoby.
- U trvalých děl je participace spíše orientovaná na formulaci zadání v kontextu architektonicko-výtvarné soutěže a na sdílení informací v průběhu procesu, nikoli na rozhodování o umělecké formě.

2 Trvalá umělecká díla

2.1 Typologie trvalých uměleckých děl

Trvalá umělecká díla představují dlouhodobou součást veřejného prostoru a významně ovlivňují charakter, identitu a interpretaci míst. Na rozdíl od dočasných intervencí musí splňovat vyšší nároky z hlediska fyzické odolnosti, technického provedení i kvality koncepčního záměru. Předpokládá se, že tato díla budou městem pravidelně udržována, opravována a v případě potřeby restaurována, aby byla zajištěna jejich dlouhodobá životnost. Jejich integrace do veřejného prostoru proto vyžaduje odborné posouzení, kvalifikované zhodnocení kvality návrhu a projednání se všemi klíčovými aktéry.

Trvalé umělecké dílo je zpravidla chápáno jako prvek, který se stává součástí pozemku či stavby. Pokud má povahu stavby ve smyslu stavebního zákona (např. je založeno na základech, obsahuje napojení na technickou infrastrukturu), podléhá stejným povolenacím procesům jako drobná stavba. Nový občanský zákoník současně stanovuje, že součástí pozemku jsou i stavby a zařízení pevně spojené se zemí.

Pro potřeby koncepce rozlišujeme několik základních typů trvalých uměleckých děl podle jejich formy, funkce a typu (viz Tabulka 3). Tyto kategorie vycházejí z *Metodiky mapování kultury v hl. m. Praze* a pokrývají nejčastější formy děl přítomných ve veřejném prostoru českých měst.

Tabulka 3 Kategorie a třídy umění ve veřejném prostoru podle metodiky IPR. Zdroj: (Metodika mapování kultury v hl. m. Praze, 2020)

Kategorie	Třída		
	Podle formy	Podle funkce	Podle typu
dílo samostatné	abstraktní	dílo samostatné / bez přidané funkce	socha
dílo s funkcí	architektonické	dílo s vodním prvkem	sousoší
dílo spojené s architekturou	figurální	dílo spojené s veřejným osvětlením	plastika
díla spojená s technickou infrastrukturou	hlava – busta, reliéf	mobiliář / užitná funkce	objekt
	figurální reliéf	dílo spojené s pietním místem, válečným hrobem	kašna
	kresebná	herní nebo sportovní prvek	pítko
	typografická		mobiliář
			pomník
			pamětní deska
			fontána
			památník
			domovní znamení
			mural
			...

Manuál tvorby veřejných prostranství (plug-in Umělecká díla na veřejných prostranstvích hl. m. Prahy) dále rozlišuje díla následovně:

- **Trojrozměrné objekty (3D):** Tuto skupinu tvoří zejména sochy, plastiky, instalace a další třírozměrné objekty umístěné samostatně nebo v dialogu s okolní architekturou. Z hlediska výrazu se jedná o díla figurální, nefigurální či abstraktní. Specifickou podskupinou jsou interaktivní plastiky a objekty, které kromě estetické role plní i pobytovou nebo herní funkci.
- **Dvojrzměrné objekty (2D):** Malby, reliéfy, mozaiky a další výtvarné zásahy do povrchů staveb nebo jiných městských struktur. Typicky jsou realizovány jako součást fasád, opěrných zdí či dalších architektonických celků. Přinášejí výrazný vizuální účinek při relativně nízkých prostorových nárocích.
- **Umělecky ztvárněné prvky architektury, infrastruktury a městského designu:** Do této kategorie spadají realizace, které jsou nedílnou součástí architektury, technické infrastruktury nebo veřejného prostoru – např. výtvarně pojedené fasády, oplocení, prvky veřejného osvětlení, vodní prvky, kašny, pítka, lavičky, dětská hřiště nebo terénní modelace. Jde o díla, která integrují umění do každodenního provozu města a mohou zásadně ovlivnit kvalitu pobytového prostředí.
- **Multimediální a intermediální instalace:** Současná umělecká díla využívající světelné, zvukové, digitální či jiné technologické prvky. Ačkoliv jsou technicky náročnější na údržbu a provoz, představují důležitou součást současného výtvarného jazyka a umožňují reagovat na aktuální témata a technologický vývoj.

2.2 Kritéria kvality trvalých děl

Kvalitní umění ve veřejném prostoru významně ovlivňuje charakter města, vnímání konkrétního místa i kulturní úroveň společnosti. Pořízení nového díla trvalé povahy proto vyžaduje promyšlený, odborně vedený a transparentní proces, který dokáže zajistit vysokou úroveň konceptu, provedení i umístění díla. Kritéria kvality představují základní rámec, podle kterého město posuzuje návrhy, plánuje investice a udržuje dlouhodobý standard správy svého majetku.

Základní principy zajištění kvality

- **Strategické ukotvení a koncepční přístup** – Trvalá díla mají smysl pouze jako součást širší strategie. Město musí jasně vymezit priority, témata a vhodné lokality, nastavit pravidla pro investice a zapojit umění do přípravy veřejných staveb. Koncepční rámec umožňuje, aby jednotlivá díla tvořila dlouhodobě rozvíjený celek.
- **Transparentní a odborně vedený proces** – Kvalita díla vyžaduje jasně definovaný a odborně garantovaný postup. Posuzování musí být otevřené, s účastí nezávislých expertů z oblasti umění, architektury a urbanismu. Transparentní postup i odborné hodnocení minimalizuje riziko nevhodných zásahů či politických tlaků. Součástí procesu bude i právní prověření vlastnických vztahů (due diligence) před jakýmkoliv zásahem nebo investicí, dále jako součást doporučení budou popsány i způsoby spolupráce s experty na odborném restaurování děl. Doporučení atraktivním způsobem komunikovat vlastníkům a správcům.
- **Podpora různorodosti uměleckých forem a přístupů** – Městský prostor má pojmout tradiční, současné i experimentální přístupy. Diverzita umožňuje reagovat na různá prostředí a potřeby, přičemž je nutné respektovat jak historický charakter místa, tak současný výtvarný jazyk. Kvalitní veřejný prostor vzniká i prostřednictvím děl, která jsou autentická, promyšlená a mají jasnou ideu, přičemž jejich výraz nemusí být vždy vizuálně neutrální a může vyvolávat diskusi.
- **Důraz na kvalitu před kvantitou** – Město se má vyhýbat zahlcování prostoru průměrnými realizacemi. Rozhodující je vždy kvalita záměru, provedení i kontext. Je proto nutné mít odvahu odmítnout návrhy, které tyto standardy nenaplnují.

Oblasti kvality děl

Manuál tvorby veřejných prostranství (plug-in Umělecká díla na veřejných prostranstvích hl. m. Prahy) definuje tři oblasti kvality děl, a to uměleckou, obsahovou a prostorovou (neboli kvalitu vhodného umístění díla).

Umělecká kvalita díla

Uměleckou kvalitu trvalého uměleckého díla zásadně ovlivňuje jak výběr autora, tak kvalita samotného návrhu. Při zadávání realizací ve veřejném prostoru je vhodné volit způsob výběru odpovídající charakteru, rozsahu a významu konkrétní intervence. Vedle soutěže o návrh, která umožňuje transparentní porovnání více řešení, lze v odůvodněných případech využít také přímé oslovení autora, zejména u menších projektů, specifických uměleckých zásahů nebo tam, kde je přínosná konkrétní tvůrčí zkušenost či odborné zaměření realizací. Důležité je také to, aby dílo reprezentovalo současnost – její témata, hodnoty a vizuální jazyk. Nedílnou součástí umělecké kvality je provedení, které musí zajistit dlouhodobou odolnost díla vůči času, povětrnostním vlivům, vandalismu i běžnému provozu města. Kvalitní návrh proto zahrnuje stabilní a bezpečnou konstrukci, vhodné materiálové řešení s důrazem na detail, promyšlené technické zapojení a realisticky nastavený plán údržby. Ekonomická přiměřenost je rovněž klíčová – náklady na realizaci a následnou péči musí odpovídat významu místa i charakteru díla.

Obsahová kvalita díla

Důležitým kritériem je schopnost díla sdělovat myšlenku, vztahovat se k tématu a otevírat prostor pro interpretaci. Kvalitní dílo nemusí být doslovné ani jednoznačně srozumitelné, důležitá je hloubka sdělení a promyšlený vztah obsahu a formy. Do obsahové kvality díla spadá také jeho etická rovina. Umělecké dílo nesmí působit diskriminačně, nebo v rozporu se základními společenskými hodnotami. U komemorativních realizací je zásadní citlivost vůči tématu a společnosti jako celku.

V projektech, kde vzniká více děl najednou, má významnou roli kurátor, který propojuje jednotlivé práce v ucelený soubor, a tak garantuje obsahovou i výrazovou konzistenci.

Prostorová kvalita díla

Umělecké dílo je integrální součástí kompozice veřejného prostoru, nikoli jeho nahodilým doplňkem. Kvalitně zvolené umístění výrazně posiluje účinek díla a současně zlepšuje celkový charakter místa. Výběr konkrétní lokality proto musí vycházet ze znalosti urbanistických, sociálních i historických souvislostí a ideálně je formován přímo pro dané místo. Posouzení umístění zahrnuje vztah k hlavním vizuálním osám a průhledům, měřítku prostoru, provozním vazbám a pěším trasám, stejně jako charakteru okolní architektury, zeleně a povrchů. Součástí je také zvážení případných doprovodných úprav, které mohou být nezbytné pro plné uplatnění díla. Stejně důležitá je koordinace s existujícími uměleckými objekty v okolí – nový prvek nesmí narušovat jejich působení ani vytvářet vizuální nebo významovou roztříštěnost.

Umístění musí zohlednit také materiálovou povahu díla, jeho potřebnou přístupnost a možnosti kvalitního osvětlení. Každé dílo by mělo být snadno dostupné veřejnosti, v případě pietních lokalit i pro pokládání věnců, a nemělo by být dodatečně chráněno nevhodnými bariérami, které snižují jeho účinek či estetickou hodnotu. Sociální kontext místa je přitom klíčový: návrh musí reflektovat, kdo prostor používá, jaké aktivity se zde odehrávají a jak nový prvek ovlivní každodenní život.

2.3 Realizace trvalých uměleckých děl

Způsoby pořízení trvalého díla

Trvalé umělecké dílo může vzniknout různými cestami, které se liší mírou transparentnosti, odborného dohledu i dopadem na kvalitu veřejného prostoru. Každý způsob vyžaduje jasně nastavený proces, který zahrnuje odborné posouzení, koncepční přípravu i vyřešení majetkoprávních vztahů. Níže jsou shrnuty hlavní způsoby pořízení trvalého díla spolu s jejich specifiky, ve všech případech je zapojena odborná pracovní skupina a koordinátor, respektive odbor kultury a školství. Doporučení pro vhodný typ soutěže může být konzultováno s odbornou pracovní skupinou a v případě investičních záměrů města vždy s MAPPA.

1/ Pořízení díla prostřednictvím soutěže

Architektonicko-výtvarná soutěž, nebo jiný vhodný typ soutěže, určený pro díla v exteriéru i interiéru, je v mezinárodním kontextu nejprověřenějším a preferovaným způsobem výběru autora i konkrétního uměleckého díla. Tento postup je obzvláště vhodný u pomníků, památníků a dalších komemorativních realizací vysokého významu, stejně jako u větších městských investic do veřejných prostranství, kde by měl mít přednost před jinými metodami výběru. Soutěž zajišťuje transparentnost, vylučuje riziko klientelismu a umožňuje porovnat široké spektrum kvalitních návrhů vytvořených na míru konkrétnímu místu.

Běžnou praxí je, že předmětem soutěže není pouze samotné umělecké dílo, ale také řešení bezprostředního okolí a návaznost na veřejný prostor. Integrace díla do prostředí probíhá již v návrhové fázi, čímž se předejde komplikacím při dodatečném osazování a zároveň se posílí estetická i funkční soudržnost celku. Zadavatel získává několik konkrétních návrhů vzniklých přímo pro danou lokalitu, které může posuzovat podle řady kritérií, což zvyšuje pravděpodobnost výběru kvalitního, originálního a pro místo nejvhodnějšího řešení. Kvalitu výsledku garantují nezávislí odborníci přizváni do poroty – složení poroty, proces rozhodování i způsob komunikace výsledků směrem k veřejnosti jsou přesně upraveny soutěžním řádem, který zajišťuje transparentnost a odbornost. Porota zároveň funguje jako garant kvalitního zadání a po skončení soutěže může podporovat komunikaci návrhu směrem k veřejnosti.

Klíčovým předpokladem úspěšné soutěže je kvalitní příprava zadání. Ta musí vznikat ve spolupráci s umělci, teoretiky, architekty, urbanisty, krajináři a dle potřeby také s dalšími specialisty včetně zástupců veřejnosti. Jasně formulované očekávání vůči dílu a prostoru snižuje riziko pozdějších sporů a zároveň podporuje vznik návrhů, které mají dlouhodobý potenciál stát se přirozenou součástí místa. S ohledem na komplexnost přípravy je možné využít odbornou asistenci – například pracovní skupinu pro soutěže při České komoře architektů nebo externího administrátora soutěže. Nelze zapomínat ani na procesy, které zajistí včasné posouzení a případné zařazení umění ve veřejném prostoru jako součásti investičních záměrů města a jeho organizací. Součástí těchto procesů musí být vedle odborného posouzení také povinné právní a majetkoprávní stanovisko příslušného odboru u každého záměru. Procesní nastavení musí již ve fázi přípravy záměru řešit zejména určení vlastníka a správce díla, způsob jeho evidence, právní titul k pozemku, odpovědnost za údržbu a péči o dílo, stejně jako zajištění převodu vlastnických práv a licencí v souladu s autorským zákonem.

Soutěžní podmínky musí podporovat uměleckou kvalitu, respektovat tvůrčí autonomii autorů a umožnit vznik originálních návrhů. To zahrnuje přiměřené lhůty, adekvátní odměny i jasná pravidla účasti. Součástí podmínek může být i požadavek na zapojení architekta do soutěžního týmu, aby bylo zajištěno kvalitní začlenění díla do urbanistického a architektonického kontextu. U kombinovaných nebo vyzvaných soutěží může zadavatel přímo oslovit zkušené autory, což je vhodné zejména u náročných nebo specifických zadání, kde je vyžadována vysoká míra odborné způsobilosti.

Proces soutěže plynule přechází do režimu veřejné zakázky: po vyhlášení výsledků se uzavírá smlouva s vítězem a začíná fáze dopracování návrhu, projektové přípravy a následné realizace. Majetkoprávní vztahy jsou jednoznačné – dílo vzniká na objednávku města, které se stává jeho vlastníkem, a smlouva definuje autorská práva, rozsah užití i povinnosti autora při realizaci. Je vhodné, aby zadavatel respektoval rozhodnutí poroty a pracoval s vítězným návrhem.

2/ Přímý nákup existujícího díla

Další možností je přímý nákup již existujícího díla, a to buď jako originálu, nebo formou licence na výrobu autorizované kopie. Před nákupem musí proběhnout odborné posouzení kvality díla, prověření jeho technické vhodnosti pro venkovní prostředí a detailní koncepční příprava umístění. Součástí procesu je také majetkoprávní převod – město musí získat vlastnické právo k dílu. Po akvizici je vhodné zpracovat architektonickou studii integrace díla do prostoru a následně projektovou dokumentaci k povolení.

3/ Přijetí daru

Dary představují nejproblematičtější způsob pořízení uměleckého díla, protože neprocházejí standardním kompetitivním výběrem. Přijetí daru by proto mělo být podmíněno přísným odborným posouzením kvality a vhodnosti díla, stejně jako jeho prostorového a ideového vztahu k místu. Je nutné rovněž vyhodnotit dlouhodobé provozní náklady a technickou proveditelnost instalace. Majetkoprávní proces spočívá v převodu vlastnictví na město či městské obvody darovací smlouvou, která musí upravit i licenční otázky (např. reprodukční práva, způsob manipulace s dílem apod.). Bez jasného koncepčního zdůvodnění a odborného souhlasu by město nemělo dar přijmout, protože by tím riskovalo snížení kvality veřejného prostoru nebo vytvoření precedentu, kdy se veřejný prostor stává snadno zneužitelným pro soukromé zájmy a podporuje nekalou konkurenci tím, že je ve skutečnosti zvyšována hodnota díla, autora.

4/ Participativní a komunitní projekty

Díla mohou vzniknout také v rámci participativních procesů – například prostřednictvím komunitních workshopů, místních iniciativ nebo site-specific projektů, do nichž je zapojen širší okruh veřejnosti. Tato díla často posilují vztah komunity k místu a mohou mít výrazný sociální dopad. Proces tvorby by měl být konzultován s odborníkem. Výsledné dílo musí mít jasně definovaného autora a vlastníka; u kolektivní tvorby se obvykle stanovuje hlavní autor/ka nebo nositel licence. Po dokončení projektu je dílo od počátku ve vlastnictví města nebo dojde k převodu vlastnictví na město, které tak přebírá povinnost jeho dlouhodobé péče.

5/ Přemístění nebo opětovné osazení díla

V některých případech je možné využít již existující umělecké dílo, například z jiného veřejného prostoru, z depozitáře nebo ze zaniklého umístění, a instalovat jej na místo nové. Tento postup je vhodný pouze tehdy, pokud je zřejmé, že charakter díla a nové umístění spolu korespondují, umístění respektuje jeho význam, měřítko a charakter. Proces zahrnuje technické posouzení (stabilita, možnost transportu, nezbytné úpravy), vyřešení majetkoprávních vztahů (pokud město není vlastníkem) a jeho zasazení do prostoru. Ve výjimečných případech je možné realizovat i autorizovanou kopii díla, pokud je originál nedostupný nebo je nutné chránit původní materiál před poškozením.

6/ Dočasné dílo se stává dílem trvalým.

Specifický případ představuje varianta, kdy původně dočasné dílo není odstraněno jeho realizátorem a vlastníkem z pozemků města. Pokud vlastník díla požádá o prodloužení stávajícího souhlasu s umístěním díla, město musí řešit nejprve zejména kvalitu díla v diskusi s odbornou pracovní skupinou, která dává své doporučení pro další rozhodování orgánů města. V případě že skupina doporučí, aby se dílo stalo dílem trvalým, vlastník pozemku prodlouží smlouvu o pronájmu či výpůjčce, přičemž odpovědnost za péči o dílo zůstává vlastníkovu díla. V případě, že vlastník díla chce dočasné dílo darovat, opět skupina musí posoudit kvalitu díla, v případě kladného stanoviska může začít běžet proces převedení do majetku. V tomto případě je pak péče o dílo věcí MMO.

Proces realizace trvalého uměleckého díla

Pořízení trvalého uměleckého díla pro veřejný prostor je komplexní proces, který vyžaduje systematické plánování, transparentní výběr autorů a důsledné řízení. Níže je popsán doporučený postup ve fázích, s rozlišením různých způsobů pořízení díla a klíčových pravidel.

Proces pořizování trvalého uměleckého díla začíná koncepční přípravou. V této fázi je nutné posoudit, zda je umělecké dílo vhodnou součástí plánované investice do veřejného prostoru, například u rekonstrukcí či nových staveb. Následně se vypracuje odůvodněný záměr, jenž obsahuje základní koncept díla, zdůvodnění jeho významu, předběžně určené umístění včetně vlastnických vztahů k pozemku, identifikaci klíčových aktérů a jejich předběžný souhlas, způsob pořízení (soutěž, nákup, dar a další možnosti), orientační rozpočet a předpokládaný harmonogram. Již v této fázi je vhodné zapojit relevantní stakeholdery (odborníky, instituce, komunitu i veřejnost), aby byl záměr od počátku formulován v dialogu a získal širší podporu.

Na koncepční přípravu navazuje formulace zakázky a zadání. Ta musí jasně definovat předmět díla, prostorové a technické požadavky, nároky na bezpečnost a případné technologické zajištění, stejně jako předpokládané zapojení veřejnosti. Součástí zadání je také způsob zajištění následné údržby a péče. Zadavatel zároveň stanovuje realistický rozpočet a harmonogram, který počítá s potřebným časem na tvorbu, schvalování i samotnou realizaci díla.

Možným způsobem výběru autora bývá architektonicko-výtvarná soutěž nebo jiný vhodný typ soutěže, určený pro umělecká díla v exteriéru i interiéru, a to buď v otevřené, nebo ve vyzvané podobě. Tento postup zajišťuje transparentnost, umožňuje porovnání různých přístupů a podporuje vznik originálních řešení vycházejících z konkrétního místa. Porota soutěže má být odborně složená, zpravidla kombinující nezávislé experty z oblasti umění, architektury a urbanismu se zástupci města či zadavatele. Hodnocení musí vycházet z jasně definovaných kritérií, která zohledňují uměleckou kvalitu, technickou proveditelnost i přiměřenost nákladů. Po podání návrhů následuje jejich posouzení porotou, případná veřejná prezentace a vyhlášení vítězného řešení.

Realizace díla může zahrnovat přípravu detailní projektové dokumentace, samotnou výrobu díla a jeho následnou instalaci v prostoru. V průběhu celého procesu je zásadní přítomnost autorského dozoru, který garantuje, že výsledná podoba díla odpovídá původnímu návrhu, zejména v materiálových a technických detailech. Současně je nutné zajistit provozní podmínky a definovat dlouhodobý plán údržby, který zahrnuje běžnou péči, čištění, drobné opravy i odborné zásahy v průběhu životnosti díla.

Role odborné pracovní skupina

Odborná pracovní skupina pro umění ve veřejném prostoru představuje klíčovou institucionální strukturu v procesu pořizování a správy uměleckých děl. Jejím hlavním úkolem je zajistit koncepční soudržnost, odbornou kvalitu a strategickou návaznost realizovaných projektů na širší urbanistický a kulturní kontext města. Odborná pracovní skupina plní následující funkce:

- **Expertní posouzení a doporučení:** Odborná pracovní skupina hodnotí návrhy uměleckých děl z hlediska kvality, originality, vhodnosti pro daný prostor a souladu s koncepcí města. Poskytuje doporučení k výběru díla, jeho umístění a způsobu realizace.
- **Konzultační podpora soutěží a účast v porotách:** Odborná pracovní skupina může poskytovat odborné konzultaci k veřejným soutěžím na umělecká díla. Být součástí procesu sestavení porot a doporučení hodnotících kritérií a způsobu procesu výběru vítězného návrhu. Tím se zvyšuje legitimita výběru a kvalita finálních realizací.

- **Podpora interdisciplinární spolupráce:** Úzká spolupráce mezi umělcem, architektem a dalšími odborníky je pro úspěšnou integraci díla do městského prostředí zásadní. Odborná pracovní skupina koordinuje tento dialog a dohlíží na to, aby byla respektována architektonická, prostorová a funkční koncepce místa.
- **Zapojení veřejnosti a komunity:** Odborná pracovní skupina doporučuje a podporuje participativní procesy, které umožňují veřejnosti spoluvytvářet nebo alespoň ovlivnit realizace v jejím okolí. To zvyšuje přijatelnost a dlouhodobou udržitelnost díla.

Odborná pracovní skupina nesupluje roli výběrových komisí v rámci organizovaných architektonicko-výtvarných soutěží, ale její členové mohou být do komisí nominováni.

3 Dočasné umělecké intervence

3.1 Typologie aktivit

Dočasné umělecké intervence představují široké spektrum aktivit, které se vyznačují omezenou dobou trvání a záměrně nestálým charakterem. Jejich dočasnost je dána buď zvolenou formou nebo kurátorským a dramaturgickým rámcem projektu. Obvykle jde o realizace, které jsou ve veřejném prostoru přítomny po dobu kratší než jeden rok. Dále také většinou platí, že veškeré náklady na instalaci, údržbu i následné odstranění zpravidla hradí iniciátor projektu, přičemž dílo zůstává po celou dobu jeho majetkem.

Typově může jít například o site-specific umělecké i architektonické instalace, konceptuální a tematické kurátorské projekty, přehlídky studentských prací, klauzury uměleckých škol, festivalové nebo tematické akce, pouliční výstavy a přehlídky umění a různé formy experimentálních či participativních projektů včetně nehmotných multimediálních a intermediálních intervencí. Hlavním rysem těchto aktivit je jejich přechodná povaha, která umožňuje rychle reagovat na aktuální témata, testovat nové formy uměleckého vyjádření a flexibilně využívat veřejný prostor, neboť na realizaci díla není kladeno tolik nároků z hlediska povolování a fyzické odolnosti jako na díla trvalá. Dočasné intervence se v současné době staly významným nástrojem oživování městského prostoru a jsou stále častěji podporovány v rámci programů a fondů zaměřených na umění ve veřejném prostoru (viz Příklady dobré praxe práce s uměním ve veřejném prostoru). Jejich přínos spočívá nejen v pružnosti a experimentálním charakteru, ale také ve schopnosti přinášet do města aktuální témata a podporovat dialog mezi uměním, městským prostorem a veřejností.

Podpora dočasných intervencí přináší řadu výhod. Umožňuje větší svobodu projevu a přináší do veřejného prostoru nové, neotřelé nápady, někdy i kontroverzní, které stimulují společenskou diskusi. Pravidelné setkávání veřejnosti s kvalitním současným uměním zvyšuje schopnost obyvatel přijímat i díla trvalé povahy. Dočasné intervence otevírají prostor mladým či začínajícím umělcům, kteří často nemají příležitost zkoušet svou tvorbu v reálných podmínkách a komunikovat ji s publikem. Umožňují reflektovat aktuální dění a reagovat na specifický prostor či publikum. Kromě toho dočasné projekty mohou prostor oživit, zvýšit jeho atraktivitu a motivovat obyvatele i turisty k jeho opakované návštěvě.

3.2 Kritéria kvality dočasných intervencí

Základem kvalitního projektu je především **pevná a obsahově soudržná myšlenka**, která využívá dočasnost jako aktivní součást uměleckého záměru a dokáže nabídnout novou perspektivu na veřejný prostor. Důležitým kritériem je **kontextuální vhodnost** – instalace musí reagovat na fyzické i společenské charakteristiky místa, respektovat jeho běžné užívání a zároveň přinášet přiměřenou míru experimentu.

Kvalitní projekt zároveň pracuje s **realistickým technickým řešením**, ověřenou **bezpečností**, jasně strukturovaným **harmonogramem** a zajištěnou **reverzibilitou zásahu**, tedy schopností uvést prostor po skončení akce zpět do původního stavu. Do proveditelnosti se promítá také **administrativní připravenost** – kompletní podklady pro získání povolení záboru nebo nájemní smlouvy a splnění požadavků všech dotčených orgánů.

Nedílnou součástí kvality je ale i **transparentní a přiměřený rozpočet**, který odpovídá rozsahu instalace a má předem zajištěné financování. Součástí projektu by měl být také **základní plán údržby** po celou dobu trvání realizace, včetně řešení možných technických nebo provozních komplikací. Významnou roli hraje také **kvalitní komunikace směrem k veřejnosti**, která vysvětluje smysl a kontext díla a podporuje jeho přijetí.

Celkovou kvalitu završuje **odborné posouzení nezávislou komisí nebo kurátorem**, které ověřuje nejen uměleckou hodnotu projektu, ale i jeho proveditelnost, přiměřenost a přínos pro městské prostředí. Díky tomu se i krátkodobé realizace mohou stát smysluplnou součástí veřejného prostoru a přispět k jeho dlouhodobému rozvoji.

3.3 Realizace dočasných intervencí

Dočasné umělecké intervence – zahrnující instalace výtvarných objektů, site-specific díla, dočasné architektonické struktury či umělecké performance – představují důležitý nástroj aktivace veřejného prostoru. Umožňují pracovat s městem jako s živým prostředím, testovat témata a lokality, reagovat na aktuální společenské impulsy a rozvíjet dialog s veřejností. Aby však mohly tyto projekty vznikat efektivně a v odpovídající kvalitě, je nezbytné nastavit přehledné procesy jejich povolování i koordinace.

Způsoby pořízení dočasných děl

Dočasné intervence mohou vznikat různými formami zadání. Současná praxe ukazuje, že nejlépe funguje **kombinace tří základních mechanismů**, které se doplňují:

A/ Otevřená výzva (open call)

Transparentní forma zadání vhodná pro většinu dočasných projektů. Umožňuje přihlášení širokého spektra autorů a podporuje otevřenou konkurenci. Výsledkem může být jeden vítězný návrh, nebo výběr více projektů pro různá místa.

Výzva by měla obsahovat:

- popis cíle a tématu projektu,
- definici lokality a prostorových podmínek,
- požadavky na formát návrhu, vizuální podklady a rozpočet,
- kritéria hodnocení,
- termíny (deadline, instalace, trvání, deinstalace),
- informace o dostupné finanční podpoře, produkční asistenci a povolovacím rámci,
- způsob výběru – vždy rozhoduje Odborná pracovní skupina.

B/ Kurátorské nebo dramaturgické zadání

Vhodné pro tematické programy plánované dopředu (např. tříletý cyklus, práce s konkrétním veřejným prostorem). Kurátor/kurátorský tým připravuje koncepci, oslovuje vybrané autory a koordinuje realizaci. Město tak může cíleně pracovat s tématy a strategickými lokalitami.

C/ Soutěžní zadání

Forma užívaná méně často, zejména u rozsáhlejších nebo konstrukčně náročnějších dočasných instalací. Vhodné tam, kde je nutná vyšší míra porovnatelnosti návrhů nebo kde město očekává široký mezinárodní zájem. Soutěž může být jednofázová nebo dvoufázová, otevřená i uzavřená.

Proces povolení vzniku dočasného díla

Instalace dočasných děl se zpravidla řeší jako **zvláštní užívání komunikace** nebo **zábor veřejného prostranství**. Žadatel musí předem počítat s:

souhlasem vlastníka nebo správce pozemku v jakékoliv podobě (výpůjčka, nájemní smlouva atd.)

- podáním žádosti na příslušný silniční správní úřad,
 - případnými stanovisky správců inženýrských sítí,
 - statickým posudkem u těžších nebo konstrukčně náročných instalací,
- specifickými podmínkami u instalací ve významných krajinných prvcích (např. vybrané parky) či územích s určitým stupněm památkové ochrany,
- povinností uvést místo po ukončení instalace do původního stavu, není-li určeno jinak.

U projektů probíhajících ve více lokalitách (festivaly, přehlídky) je nutné povolení zajišťovat individuálně pro každý prostor. Proces je administrativně a produkčně náročný a vyžaduje dostatečnou časovou rezervu.

4 Péče o stávající umělecká díla

Péče o stávající umělecká díla patří mezi základní parametry kultivované správy městského prostoru. Umělecká díla, která vznikala v Ostravě během uplynulých desetiletí, tvoří součást historické paměti města i jeho současné identity. Zahrnují významné plastiky a pomníky, stejně jako drobnější realizace, reliéfy či mozaiky, které často zůstávají mimo pozornost veřejnosti i systematické péče.

Statutární město Ostrava dosud pracovalo s určitou mírou evidence těchto děl, její forma, rozsah i podrobnost se však výrazně lišily mezi jednotlivými městskými obvody a nebyly propojené s centrální městskou evidencí. Stávající přehledy jsou navíc často zjednodušené, neúplné a neobsahují informace potřebné pro systematické plánování údržby ani pro sledování dlouhodobého stavu děl. Tyto nedostatky v minulosti mimo jiné vedly k tomu, že řada děl byla osazena bez jasně vymezeného vlastnictví či odpovědnosti za jejich údržbu, a některá z nich zanikla či byla přemístěna bez odpovídající dokumentace.

Pro město proto představuje zásadní úkol vytvoření jednotného, odborně vedeného systému pasportizace, který slouží jako komplexnější a detailnější nástroj správy majetku. Pasportizace umožní umělecká díla odborně spravovat, udržovat a chránit s respektem k jejich hodnotě a poskytne městu spolehlivý podklad pro plánování investic do jejich obnovy.

Doporučení v této kapitole se týkají zejména děl ve vlastnictví veřejné správy. Vztahují se však také na díla s nevyjasněnými majetkoprávními vztahy, a to zejména na díla s neznámým vlastníkem umístěná na pozemcích SMO či na díla s jinak neuspořádaným vlastnickým režimem. Intencí Koncepce je tyto vztahy systematicky vyjasňovat a stabilizovat.

4.1 Pasportizace děl

Pasportizace představuje systematický a detailní proces mapování, shromažďování, ověřování a aktualizace informací o majetku města, který nabízí výrazně vyšší míru přesnosti než běžná evidence. Umožní městu získat přehled o rozsahu, technickém stavu a vlastnických vztazích děl ve veřejném prostoru a stane se základním nástrojem pro jejich údržbu a plánovanou obnovu. Současně poskytne spolehlivý podklad pro rozhodování o investicích a pro efektivní koordinaci mezi městskými obvody při přípravě rekonstrukcí či dalších projektů. Zavedení pasportizace tak výrazně posílí transparentnost, kontinuitu a odbornou kvalitu správy uměleckých děl v Ostravě. Ačkoli jejím primárním účelem je zajištění efektivní a transparentní správy majetku, pasportizace zároveň vytváří ucelený soubor informací, z něhož může město v budoucnu čerpat i při komunikaci a propagaci tématu umění ve veřejném prostoru směrem k veřejnosti.

První zajištění dat

První naplnění pasportizace bude vycházet z existujících evidencí majetku statutárního města a jednotlivých městských obvodů. Tato vstupní data budou doplněna o informace z archivních pramenů, rešerší a terénního průzkumu.

Dále bude vycházeno z existujících dat z databáze Ostravské sochy. Na základě dohody (licenční smlouvy, přímé objednávky) by město mohlo převzít data z této evidence a využít je jako východisko pro doplnění vlastních dat.

Za první zajištění dat je zodpovědný odbor majetkový, který ve spolupráci s městskými obvody, připravuje vznik komplexní databáze majetku. Na přípravě naplnění pasportu týkající se uměleckých děl se předpokládá spolupráce s odborem kultury a školství a dále napříč všemi odbory, zejména odbor strategického rozvoje, odbor investiční, odbor hospodářské správy, odbor kancelář primátora, odbor územního plánování a stavebního řádu a případně další dle potřeby. Do procesu mohou být dále zapojeny městské příspěvkové organizace, které se věnují se sbírkotvorné činnosti a které mají zkušenost s péčí o kulturní objekty

a evidenci sbírek (zejména Ostravské muzeum, GVUO a PLATO.), a v rámci odborných konzultací také univerzitní pracoviště nebo příspěvková organizace MAPPA, která pracuje s GIS.

Základní parametry pasportu a struktura sledovaných ukazatelů

Elektronická podoba pasportizace bude vytvořena na základě aktuálně probíhající veřejné zakázky, kterou realizuje odbor majetkový ve spolupráci s odborem IT a outsourcingu. Budoucí databáze umožní propojení s dalšími prostorovými daty města a systémy (GINIS, BePlan apod.). Struktura pasportu uměleckých děl bude vytvářena v koordinaci s odborem majetkovým a měla by zahrnovat základní údaje o díle (název, autor, rok vzniku apod.), technické parametry pro plánování péče a oprav, majetkoprávní vztahy, územní kontext, včetně lokalizace a kontext díla (viz Tabulka 1). Tato jednotná struktura sledovaných ukazatelů zajistí přehlednost, možnost průběžné aktualizace a efektivní využití při správě i plánování rozvoje veřejného prostoru.

Doporučená struktura ukazatelů pasportu vychází z rešerše klíčových metodických dokumentů — zejména z *Manuálu tvorby veřejných prostranství* (plugin Umělecká díla na veřejných prostranstvích hl. m. Prahy), z programu Umění pro město a jeho *Metodiky podpory současného umění a procesů pořizování uměleckých děl na území hl. m. Prahy*, a rovněž z *Metodiky mapování kultury v hl. m. Praze*. Struktura byla dále rozšířena o rešerši přístupů používaných v pasportech města Brna a Prahy (Umění pro město), stejně jako o zhodnocení databáze projektu Ostravské sochy a stávající evidence vedené Magistrátem města Ostravy a MOB Poruba, aby reflektovala jak praktické potřeby, tak i místní specifika.

Tabulka 2 Doporučená struktura sledovaných ukazatelů pasportu umění ve veřejném prostoru, zdroj: (Metodika mapování kultury v hl. m. Praze, 2020; Manuál tvorby veřejných prostranství (plugin Umělecká díla na veřejných prostranstvích hl. m. Prahy), 2018; Program Umění pro město (Metodika podpory současného umění a procesů pořizování uměleckých děl na území hl. m. Prahy), 2016; pasport Mob Poruba, pasport Statutárního města Brno, pasport MMO, databáze Ostravské sochy, zpracoval: ONplan, 2025)²

Ukazatel	kategorie	vysvětlení
Základní údaje		
Katalogové číslo (ID)	/	Interní katalogové číslo přiřazené při správě databáze.
Název díla	/	
Typ díla	(viz Tabulka 2)	
Popis	/	Bližší popis, charakterizace díla
Rok realizace	/	
Autor díla	/	
Technické parametry pro plánování péče a oprav		
Stav	vlastní škála 1–5	Přehled o stavu díle ve vztahu k potřebě revitalizace oprav apod. Monitoring stavu.
Materiál	podle typu materiálů	Pro potřeby nakládání s dílem (revitalizace, opravy).
Rozměry	/	
Technika	/	Pro potřeby nakládání s dílem (revitalizace, opravy).
Stupeň ochrany	KP / NKP	V návaznosti na památkový katalog.
Další specifikace a poznámky	/	Doplňující informace a specifika díla.
Datum poslední opravy a rozsah	/	Informace o poslední opravě a rozsahu, případné poznámky a kontakt na realizátora.
Pohyb díla	/	Informace o osazení, přemístění díla, případném zániku.
Majetkoprávní vztahy		
Nositel autorských práv		
Vlastnické právo		V případě, že se jedná o dílo bez vlastníka, nebo. Jsou nedořešené majetko-právní vztahy.
Správce díla	MMO / Mob / jiné	
Kontakt na správce	/	Komunikace se správcem díla pro potřeby aktualizace databáze/oprav.
Specifikace smluvních vztahů	/	Pokud jsou specifické smluvní vztahy, tak jejich specifikace.
Způsob nabytí	/	
Pořizovací cena	/	
Územní kontext		
Umístění (GPS souřadnice)	/	Zanesení do mapového podkladu.

² Barevně modře označené jsou ty řádky, které se shodují s pasportem Mob Poruba.

Parcelní číslo	/	Umožňuje přiřazení díla ke konkrétnímu pozemku (propojení s katastrem nemovitostí).
Městský obvod	/	
Katastrální území	/	
Součást stavby	Ano / ne	Zda je dílo plně součástí stavby (mozaiky apod.).
Přístupnost	Vnitřní / venkovní	Zda je dílo volně přístupné, nebo se například nachází v interiéru.
Kontext díla		
Téma/Umělecký styl	/	Zpracované téma, zařazení do uměleckého stylu (slohu).
Historický kontext		Vlastní popis, vhodné pro komunikační a edukační účely s veřejností
Fotodokumentace		
Další dokumentace		U novějších děl mohou být v rámci evidence uvedeny také doplňující dokumenty (3D sken, technická dokumentace, explikace, znalecké posudky apod.)

Tabulka 2 poskytuje přehled možných kategorií a tříd umění ve veřejném prostoru, které lze využít v pasportu (Tabulka 1, řádek „Typ díla“) pro upřesnění charakteru díla. Struktura vychází z Metodiky mapování kultury v hl. m. Praze.

Tabulka 3 Kategorie a třídy umění ve veřejném prostoru podle metodiky IPR. Zdroj: (Metodika mapování kultury v hl. m. Praze, 2020)

Kategorie	Třída		
	Podle formy	Podle funkce	Podle typu
dílo samostatné	abstraktní	dílo samostatné / bez přidané funkce	socha
dílo s funkcí	architektonické	dílo s vodním prvkem	sousoší
dílo spojené s architekturou	figurální	dílo spojené s veřejným osvětlením	plastika
dílo spojené s technickou infrastrukturou	hlava – busta, reliéf	mobiliář / užitná funkce	objekt
	figurální reliéf	dílo spojené s pietním místem, válečným hrobem	kašna
	kresebná	herní nebo sportovní prvek	pítka
	typografická		mobiliář
			pomník
			pamětní deska
			fontána
			památník
			domovní znamení
			mural
			...

Institucionální zajištění péče o stávající díla

Garantem pasportizace a správy databáze v obecném slova smyslu bude Magistrát města Ostravy, který ponese odpovědnost za zřízení udržování a rozvoj systému. Statutární město Ostrava bude také vlastníkem datových sad, čímž bude zajištěna kvalita a aktuálnost dat. důvěryhodnost, životnost a možnost dalšího využití dat v rámci městských agend (evidence majetku, plánování údržby, rozvojové projekty, územní plánování, investiční procesy apod.).

Odborná garance péče a pasportizace bude realizována ve spolupráci s institucemi disponujícími kurátorskými, historickými a konzervačními kompetencemi, zejména s Ostravským muzeem, Galeríí výtvarného umění v Ostravě, galerií PLATO a univerzitními pracovišti, a dále s MAPPA Ostrava, která zajišťuje odbornou koordinaci v rámci územního a prostorového kontextu, např. v rámci procesu umísťování a přemísťování děl ve veřejném prostoru. Tato formální spolupráce zajistí vysokou odbornou úroveň popisu děl, posouzení jejich stavu, doporučení pro péči i interpretaci historického kontextu. Zapojení odborné veřejnosti a institucí zároveň posiluje transparentnost a kredibilitu celého systému a podporuje sdílení know-how mezi městem a kulturním sektorem. Dále bude zejména ve vztahu k péči o okolí děl nebo při designu revitalizace prostranství, kde jsou díla umístěna a jejich potenciálního přemísťování a znovu umístění komunikováno a konzultováno a s MAPPA. Pasport děl se také bude promítat do informací o území při přípravě koncepčních rozvojových materiálů o území ze strany MAPPA.

Všechny organizace budou relevantně zapojeny do komunikace s veřejností týkající se prevence vandalizmu.

Tabulka 4 Rozdělení rolí institucionálního zajištění péče o stávající díla

Odbor / MMO	Role	Co dělá
Odbor kultury a školství – oddělení kultury	Koordinace zajištění péče o umění ve veřejném prostoru Koordinace vzniku pasportu a garance kvality, aktuálnosti a úplnosti dat v pasportu.	Péče: • připravuje plán péče pro díla ve správě MMO • metodicky podporuje vznik plánů péče MOB • zajišťuje metodické vedení pro MMO i obvody • zpracovává nebo koordinuje zpracování metodických podkladů využitelných i pro soukromé vlastníky • navrhuje finance na opravy děl v rámci přípravy rozpočtu • zajišťuje údržbu a opravy děl s vymezenými kompetencemi • koordinace povolovacích procesů při přesunu nebo deinstalaci děl • komunikace s veřejností v tématu prevence vandalizmu • vyřizování nahlášených podnětů veřejností k poškození děl Pasportizace: • design obsahu a struktury pasportu

		• správa obsahu databáze a průběžná aktualizace údajů • koordinace externích odborných partnerů při zpracování údajů o dílech • komunikace s městskými obvody na zajištění údajů o dílech • komunikace s odbory MMO a informování o možnostech využití dat • komunikace a informování MOb a možnostech využití dat
Odbor IT a outsourcingu	Technická správa databáze	• spolupráce s odborem majetkovým na přípravě a implementaci nové databáze/evidence majetku (https://cistaova.ostava.cz/)
Odbor majetkový	Správa pasportu obdobně jako dalších pasportů městského majetku Uskladnění nevyužitých děl	• příprava zadání a řízení nového systému databáze evidence majetku • spolupráce na designu pasportu v souladu se zvyklostmi z ostatních pasportů městského majetku • správa systému a uplatňování jeho obsahu v rámci standartních procesů nakládání s městským majetkem obdobně jako jsou využívány ostatní pasporty městského majetku • poskytování údajů o vlastnických vztazích a správě městského majetku • spolupráce na aktualizaci pasportu uměleckých děl • uskladňování děl odstraněných nebo dočasně odstraněných • součinnost při zajištění oprav děl
Odbor investiční	Součinnost při plánování oprav	• součinnost při plánování revitalizace veřejného prostoru a renovace objektů spojených s uměleckými díly • součinnost při přemísťování děl • součinnost při zajištění financování oprav děl
Odbor strategického rozvoje	Začlenění tématu v koncepčním rozvoji	• součinnost při rozvoji území, ve kterém se nachází dočasně nebo trvale umístěná díla na jejich koncepčním začlenění do revitalizace nebo přemístění, odstranění • součinnost při zajištění financování oprav nebo přemístění • součinnost při zavádění děl nových do evidence • spolupráce na identifikaci vhodných dotačních programů pro péči a evidenci
Odbor územního plánování a stavebního řádu	Začlenění datové vrstvy do územních dat	• začlenění datové vrstvy do datové základny územních dat

		• zohlednění informací v územně analytických podkladech v kapitole, která se týká veřejného prostoru, nad rámec děl s památkovou ochranou.
Kancelář primátora	Spolupráce na komunikaci s veřejností	• spolupráce na komunikaci s veřejností ve věci edukace
Městské obvody	Péče o díla svěřená do majetku Rozvoj evidence děl a spolupráce na pasportizaci	• příprava plánů péče s využitím metodických podkladů MMO • zajištění kvalifikované péče ve spolupráci s odborníky • spolupráce na komunikaci s veřejností ve věci edukace • systematická evidence, pasportizace v návaznosti na nastavené mechanismy na úrovni magistrátu • systematická interakce s garanty metodické podpory

Aktualizace databáze

Následná aktualizace pasportu bude probíhat průběžně, jednou za 10 let proběhne hloubková kontrola, sledování stavu přemístění, odstranění bude potvrzováno jednou za 4 roky v souladu s režimem aktualizace dat v rámci Územně analytických podkladů města. Oddělení kultury odboru kultury a školství MMO, ve spolupráci s externisty (např. brigádníky či praktikanty) provede fyzickou vizuální kontrolu uměleckých děl ve vlastnictví města, zejména se zaměřením na posouzení jejich technického stavu a potřeb údržby či oprav. Zároveň budou do pasportu pravidelně zaznamenávány informace o proběhlých opravách a intervencích, včetně jejich rozsahu, použité technologie či provádějícího subjektu, což umožní průběžné sledování stavu děl a plánování budoucích zásahů.

Doplnění a aktualizace dat tak bude kombinovat systematickou, periodickou kontrolu děl s průběžným doplňováním informací z externích podnětů a z evidence proběhlých údržbových či revitalizačních zásahů.

Edukační a komunikační rovina databáze

Primárním cílem pasportu umění ve veřejném prostoru je systematická správa majetku města – tedy evidování, sledování stavu, plánování údržby a podpora rozhodovacích procesů v rámci městských agend. Pasport je koncipován jako interní databáze města. Vybraná data z něj však mohou být, na základě dohody, poskytována autorům databáze *Ostravské sochy*, která plní roli hlavního nástroje veřejné prezentace a edukace v oblasti umění ve veřejném prostoru.

Vzhledem k tomu, že již několik let funguje databáze *Ostravské sochy*, je vhodné, aby autoři databáze, kteří mají zkušenosti s tvorbou doprovodného programu, komentovaných procházek, workshopů a dalších edukačních aktivit, nadále zastávali komunikační a edukační roli, zatímco město pasport využívalo pro interní účely.

Web kulturova.cz pak může sloužit jako doplňující informační platforma města k této tematice. Může nabízet například základní přehled přístupů a aktivit města v oblasti umění ve veřejném prostoru a odkazy na související veřejně dostupné nástroje, zejména databázi ostravskesochoy.cz a aplikaci cistaova.ostrava.cz.

Doporučuje se proto nastavit mechanismus spolupráce a koordinace mezi městem a autory databáze Ostravské sochy: město poskytne autorům databáze nezbytné informace z pasportu pro edukační a komunikační činnost, zatímco databáze Ostravské sochy bude zpětně poskytovat data magistrátu. Takové propojení zajistí efektivní tok informací, využití odborných kapacit a synergie mezi správou majetku a veřejnou prezentací děl. Současně zamezí duplicitní práci a zajistí, že pasport plní svou primární funkci správy majetku a zároveň přispívá k transparentní a participativní komunikaci s veřejností.

4.2 Péče

Péče o umělecká díla ve veřejném prostoru zahrnuje nejen evidenci a monitoring, ale také systematické zásahy, které reflektují jejich životní cyklus: od instalace přes údržbu až po případné přemístění či vyřazení. Bez jasného institucionálního rámce, odpovědnosti a adekvátního financování nemá smysl realizovat nové projekty, pokud navazující péče není zajištěna. Následující metodické pokyny stanovují doporučené procesy a principy pro správu těchto děl.

Plán péče

V návaznosti na evidenci péče obsaženou v pasportu by mělo město a městské obvody vypracovat plány péče pro každé dílo nebo jejich skupinu. Tento dokument, jehož vzor vypracuje odbor kultury a školství, by měl zahrnovat:

- pravidelný monitorovací režim, určit rytmus kontroly děl na různé úrovni (např. vizuální kontrola, hlubší kontrola technického stavu apod. typy kontroly se také mohou lišit dle materiálu děl a jejich nižší/vyšší odolnosti vůči materiálové „erozi“.
- harmonogram běžných údržbových prací, jako je čištění, odstraňování graffiti nebo ochranné povrchové úpravy, které lze provádět podle aktuální potřeby;
- harmonogram mimořádných zásahů a oprav, včetně restaurátorských prací či revitalizace, které se provádějí vždy po odborné konzultaci s příslušným orgánem (například památkáři nebo restaurátory);
- předpokládané náklady, běžné i mimořádné, a zajištěné finanční zdroje;
- jasné definované odpovědnosti za péči o dílo v návaznosti na vlastnické vztahy a institucionální ukotvení, například městský obvod, odbor Magistrátu města Ostravy či organizace města.

Existence zpracovaného plánu péče může být podmínkou pro poskytnutí finančních prostředků ze zdrojů statutárního města Ostravy.

Monitorování stavu a evidenční vazby do pasportu

Každý prvotní vstup do pasportu by měl obsahovat údaj o stavu díla. Dále by měl být stav kontinuálně sledován v časovém režimu, které bude podrobněji propracován při přípravě databáze a prvního plánu péče (viz výše). Za kontrolu fyzického stavu děl bude zodpovídat koordinátor, budou se na ní podílet externí odborní spolupracovníci. Hloubková kontrola proběhne jednou za 10 let, při zpracování pasportu může být dle povahy materiálu díla určena hloubková kontrola častěji. Výsledky kontrol se následně evidují do pasportu, včetně doporučení pro zásahy či obnovu. Dále je možné data průběžně doplňovat a aktualizovat na základě podnětů od veřejnosti z databáze <https://cistaova.ostrava.cz/> nebo i kontrol vybraných skupiny děl, které mohou probíhat častěji ze strany MMO.

Revitalizace, přemístění, vyřazení děl a opětovné umístění díla.

V případech, kdy dílo vykazuje významné poškození, ztrátu kontextu nebo významu, je vhodné upřednostnit jeho revitalizaci, reinterpretaci nebo hledat způsoby nového využití, nikoli jeho okamžité odstranění. Rozhodování v těchto záležitostech by mělo probíhat za podpory odborné debaty, zapojení Odborné pracovní skupiny či rady a případně participativních jednání s veřejností.

Přemístění díla je vhodné například tehdy, pokud se změní urbanistický či prostorový kontext, nebo pokud dílo svým umístěním výrazně neodpovídá prostředí a jeho potřebám. V těchto situacích by měl být, pokud je to možné, konzultován i původní autor, případně dědicové autorských práv a musí být respektovány majetkoprávní vztahy. Přemístění je vhodné vždy projednat s odbornou pracovní skupinou, aby byla zajištěna odborná podpora a transparentní rozhodovací proces.

Vyřazení díla by mělo být až poslední možností, například pokud náklady na jeho údržbu výrazně převyšují jeho hodnotu, nebo pokud dílo ztratilo kulturní, historickou či estetickou relevanci. I zde by město mělo vycházet z odborných doporučení odborné pracovní skupiny a zohlednit širší historicko-sociální a kulturní souvislosti.

Opětovné umístění díla, například formou zrestaurovaného nebo zrekonstruovaného originálu, je také možností jeho dalšího životního cyklu. Při návratu díla je nutné pečlivě zvážit jeho roli v současném prostorovém a ideovém kontextu místa. Častou chybou je dílo pouze vrátit na původní místo bez dostatečné přípravy, což může vést k jeho nevhodnému začlenění do nového prostředí a oslabení vztahu obyvatel či návštěvníků k dílu. V takových případech je vhodné zvážit doprovodnou úpravu prostředí, která dílo harmonicky zakomponuje, nebo hledat alternativní umístění. Opět je v takových případech vhodná širší odborná diskuse.

Financování péče

Správa a údržba uměleckých děl musí být plánována systematicky a financována z vyčleněných prostředků města – například z rozpočtu oddělení kultury, z fondu na investice (viz kap. 1.2) nebo z programu péče o veřejný prostor. O formě této podpory musí být rozhodnuto v souladu s příslušnými orgány města. Současně platí, že financování péče musí být stabilní, nikoli jednorázovou nebo nahodilou podporou. Součástí rozpočtového plánování proto musí být alokace prostředků na běžnou údržbu, na drobné opravy i na mimořádné zásahy či revitalizace.

4.3 Zapojení veřejnosti

Zapojení veřejnosti do péče o umělecká díla ve veřejném prostoru posiluje transparentnost správy, vztah obyvatel k místu a dlouhodobou udržitelnost systému. Veřejnost může být zapojena zejména prostřednictvím jednoduchého elektronického formuláře (navázaného například na již fungující aplikaci <https://cistaova.ostrava.cz/>), který umožní občanům upozorňovat na poškození děl, vandalismus, jejich nevhodné zacházení nebo závady v jeho okolním prostředí. Tyto podněty budou řešeny, odborně ověřovány a v odůvodněných případech zapracovány do databáze a plánů údržby jednotlivými správci děl. Současně lze využít pasport jako podklad pro participativní aktivity, jako jsou komentované procházky, mapové výstupy nebo tematické konzultace k významným lokalitám, a to ve spolupráci s odbornými partnery. Důležitou roli hraje také edukační rovina, která podporuje porozumění hodnotě uměleckých děl a přispívá k prevenci jejich poškozování. Zapojení veřejnosti je chápáno jako doplňkový, nikoli rozhodovací mechanismus, který podporuje odborně vedenou správu a zvyšuje její společenskou legitimitu.

5 Zdroje

Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy. (2018). *Umělecká díla na veřejných prostranstvích hl. m. Prahy*.
<https://iprpraha.cz/assets/files/files/98147eeff701847129661cfc7d40456e.pdf> R

Galerie hlavního města Prahy. (n.d.). *Program Umění pro město*.
https://umenipromesto.eu/data/downloadable/Program_umeni_pro_mesto_FIN_jednostrany.pdf

Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy. (n.d.). *Metodika mapování kultury v hl. m. Praze*.
<https://iprpraha.cz/assets/files/files/ea6da7fb91a8a4d59b8bdd1e57e05c55.pdf>